

Τα αδικήματα του άρθρου 28 §§1,2 Ν. 1650/1986 ως εγκλήματα αποτελέσματος (κατά την πρόσφατη νομολογία)

Ιωάννης Κ. Μοροζίνης

Δικηγόρος, Δ.Ν.

Ειδικός Επιστήμων Νομικής Σχολής Δ.Π.Θ.

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε νομοθετικό επίπεδο η κατάρτιση του νέου ΠΚ υπήρξε μία χαμένη ευκαιρία για το Ποινικό Δίκαιο του περιβάλλοντος, αφού τα περιβαλλοντικά αδικήματα δεν εντάχθηκαν στο κεντρικό ποινικό νομοθέτημα, όπως συμβαίνει λ.χ. εδώ και πολλά χρόνια στη Γερμανία. Παρέμειναν ύλη που ρυθμίζεται από ειδικούς ποινικούς νόμους με την εξής αιτιολογία (σελ. 2): *«Η επιτροπή συζήτησε επίσης την πρόταση για την ένταξη κεφαλαίου με τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος. Όπως, όμως, είχε γίνει δεκτό από την Αιτιολογική Έκθεση του Σχεδίου Μανωλεδάκη (σελ. 90-91) «δεν θα πρέπει να ενταχθούν στον Ποινικό Κώδικα κυρωτικοί κανόνες για συμπεριφορές για την αντιμετώπιση των οποίων έχει διαμορφωθεί ένα ολοκληρωμένο κανονιστικό πλαίσιο και έχει προβλεφθεί η δημιουργία εποπτικών αρχών για τη διασφάλιση της τήρησής του, πολύ περισσότερο μάλιστα όταν το κανονιστικό αυτό πλαίσιο συχνά τροποποιείται για να προσαρμόζεται στις υπάρχουσες οικονομικές και πολιτικές ανάγκες». Οι σκέψεις αυτές της Αιτιολογικής εκείνης Έκθεσης, ισχύουν, κατά τη γνώμη που επικράτησε, και για τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος, ενώ η ένταξη ορισμένων μόνο από αυτά (βασικών εγκλημάτων) θα δημιουργούσε συρροή διατάξεων και δυσχέρειες εφαρμογής τους. Σε καμία περίπτωση η επιλογή αυτή δεν παραγνωρίζει τη*

θεμελιώδη σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος. Κρίθηκε όμως ότι το υφιστάμενο κανονιστικό πλαίσιο επιτρέπει τη συνεχή βελτίωση και προσαρμογή σε διεθνείς συμβάσεις και σε νομοθετικές πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να μην είναι σκόπιμη η ένταξη της προστασίας του έννομου αυτού αγαθού στον Ποινικό Κώδικα». Ευχερώς αντιλαμβάνεται κανείς ότι η αιτιολογία αυτή είναι έωλη, αφού από το 2012 τίποτα δεν έχει αλλάξει στις σχετικές διατάξεις.

Από την άλλη πλευρά η νομολογία του Αρείου Πάγου δίδει τελευταία πολύ καλά δείγματα γραφής, αφού δείχνει να αντιλαμβάνεται τη νομική φύση των αδικημάτων των άρθρων 28 §§1,2 Ν. 1650/1986 ως εγκλημάτων αποτελέσματος, το οποίο συνδέεται με ειδική συμπεριφορά, και να αντλεί τις έννομες συνέπειες που απορρέουν από τη συγκεκριμένη διαμόρφωση της νομοτυπικής μορφής του εγκλήματος. Έτσι λ.χ. με την ΑΠ 696/2017 κρίθηκε ότι δεν αρκεί η μη συμμόρφωση στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων ή στους περιβαλλοντικούς όρους που έχουν εγκριθεί για τη συγκεκριμένη βιομηχανική εγκατάσταση, αλλά πρέπει να διαπιστωθεί η ύπαρξη ρύπανσης ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος από αρμόδια όργανα με ειδικές επιστημονικές γνώσεις που διενεργούν ελέγχους. Επίσης η ΑΠ 913/2016 έκρινε ότι μόνη η επικαλεσθείσα από την προσβαλλόμενη απόφαση μαρτυρία περιοίκου προς απόδειξη της υποβαθμίσεως του περιβάλλοντος δεν αρκεί για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος, καθόσον ουδόλως δύναται να θεωρηθεί γνωμάτευση ειδικού, ο οποίος έχει ορισθεί να γνωματεύσει με βάση τις κείμενες διατάξεις, προαπαιτούμενο για τη διαπίστωση της ύπαρξης υποβαθμίσεως του περιβάλλοντος, κατά την έννοια που προσδίδουν στους όρους αυτούς οι διατάξεις του άρθρου 2 Ν. 1650/1986.

Επέλεξα λοιπόν ως θέμα της εισήγησής μου το συγκεκριμένο, διότι η ως άνω νομολογία του ακυρωτικού μας ακόμη δεν φαίνεται να διαχέεται σε ικανοποιητικό βαθμό στα δικαστήρια της ουσίας, τα οποία στην καθημερινή δικαστηριακή πρακτική τείνουν να ταυτίζουν τη διοικητική παράβαση, δηλαδή το διοικητικό άδικο με την ποινική παράβαση, δηλαδή με το ποινικό άδικο.

Λόγω του μοντέλου της εξάρτησης ή παρακολουθηματικής σχέσης του ποινικού δικαίου του περιβάλλοντος από τις αντίστοιχες διοικητικές διατάξεις (Verwaltungsakzessorietät) και πράξεις, το οποίο έχει επιλέξει ο Έλληνας νομοθέτης, η επέλευση του αποτελέσματος ρύπανσης ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος είναι εκείνη που εντέλει χαρακτηρίζει το ποινικό αδίκημα και το διακρίνει από την απλή διοικητική παράβαση.

B. Η διαμόρφωση της ειδικής υπόστασης των εγκλημάτων του άρθρου 28 §§1,2

Το λεγόμενο «βασικό έγκλημα κατά του περιβάλλοντος», περιλαμβάνεται στην παρ. 2 εδ. α΄ του άρθρου 28 Ν. 1650/1986. Πρόκειται για ένα υπαλλακτικώς μικτό έγκλημα που τιμωρεί την με πράξη ή παράλειψη πρόκληση ρύπανσης ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος, πάντοτε όμως κατά παράβαση των διατάξεων του νόμου 1608/1950 και ιδίως των κατ' εξουσιοδότησή του εκδιδόμενων **κανονιστικών διοικητικών πράξεων** (προεδρικών διαταγμάτων, υπουργικών αποφάσεων, περιφερειακών αποφάσεων). Η ειδική υπόσταση του άρθρου 28 παρ. 2 εδ. α΄ είναι λοιπόν ένας ποινικός νόμος εν λευκώ, γνήσιος στο βαθμό που παραπέμπει σε κανονιστικές διοικητικές πράξεις και μη γνήσιος (πρόκειται για τη λεγόμενη εσωτερική παραπομπή) στο βαθμό που παραπέμπει στις λοιπές διατάξεις

του Ν. 1650/1986. Επομένως η διάταξη εξαρτάται από τις διοικητικές διατάξεις και τις κατ' εξουσιοδότηση αυτών εκδιδόμενες κανονιστικές διοικητικές πράξεις, όσον αφορά την περιγραφή της αξιόποινης συμπεριφοράς. Η παράθεση ενέργειας και παράλειψης υπό μορφή υπαλλαγής καταδεικνύει ότι πρόκειται για μία από τις περιπτώσεις, όπου το μη γνήσιο έγκλημα παραλείψεως περιγράφεται στο νόμο «παρά τω πλευρώ» του εγκλήματος ενεργείας και εξομοιούται με το έγκλημα ενεργείας υπό τους ειδικούς όρους που εκεί αναγράφει ο νόμος και όχι υπό τους γενικούς όρους του άρθρου 15 ΠΚ. Συνεπώς αν η διοικητική διάταξη περιλαμβάνει απαγορευτικό κανόνα το αδίκημα τελείται με πράξη, ενώ αν περιλαμβάνει επιτακτικό κανόνα, τελείται με παράλειψη, η οποία τιμωρείται χωρίς ανάγκη προσφυγής στους όρους του άρθρου 15 ΠΚ.

Η ειδική υπόσταση της παρ. 2 διακρίνεται έτσι από την ειδική υπόσταση της παρ. 1 του άρθρου 28, η οποία τιμωρεί μόνο την άσκηση δραστηριότητας ή επιχείρησης χωρίς την έκδοση ή καθ' υπέρβαση της εκδοθείσας **ατομικής διοικητικής πράξης**, δηλαδή της διοικητικής άδειας ή έγκρισης που προβλέπεται από το Ν. 1650/1986 ή τις κατ' εξουσιοδότησή του εκδιδόμενες κανονιστικές διοικητικές πράξεις. Η εν λόγω διάταξη συνιστά **χωλό ποινικό** νόμο, αφού η άσκηση δραστηριότητας ή επιχείρησης δεν πληροί αυτοτελώς την εν λόγω ειδική υπόσταση, αλλά απαιτείται επιπλέον η συνδρομή ενός νομικού-αξιολογικού στοιχείου, δηλ. πρέπει η αξιόποινη συμπεριφορά να μην καλύπτεται από (νόμιμη) άδεια ή έγκριση.

Άδεια κατά την έννοια του νόμου συνιστά κατεξοχήν η **Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων**, η οποία εκδίδεται κατά την διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης που προβλέπουν τα άρθρα 2-10 και 17 του Ν. 4014/2011 και συνιστά υποχρεωτικό όρο για την

έκδοση, οποιασδήποτε περαιτέρω άδειας. Πράγματι και από την Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4042/2012 (σ. 6) προκύπτει ότι η διάταξη αποσκοπεί στον ποινικό κολασμό της άσκησης δραστηριότητας ή επιχείρησης «που δεν έχει ελεγχθεί ως προς τις περιβαλλοντικές της επιπτώσεις».

Η παράβαση των διοικητικών διατάξεων του νόμου ή κανονιστικών διοικητικών πράξεων αφενός, και η έλλειψη ή υπέρβαση της διοικητικής άδειας αφετέρου, δεν αρκεί όμως. Σε αμφότερες περιπτώσεις τιμωρείται μόνον, όποιος προκαλεί αιτιωδώς ρύπανση ή υποβάθμιση κατά την έννοια του νόμου. Οι ειδικές υποστάσεις του άρθρου 28 §§1,2 είναι κατά το σαφές γράμμα του νόμου **εγκλήματα αποτελέσματος, το οποίο όμως πρέπει να προκαλείται με συγκεκριμένη συμπεριφορά** και όχι με οποιονδήποτε τρόπο. Η διάκριση μεταξύ αμιγών εγκλημάτων αποτελέσματος, όπου η αντικειμενική υπόσταση είναι κατά κάποιον τρόπο ανοικτή υπό την έννοια ότι αρκεί η πρόκληση του περιγραφόμενου αποτελέσματος με οποιονδήποτε τρόπο (π.χ. ανθρωποκτονία) και εγκλημάτων όπου ο νόμος απαιτεί το περιγραφόμενο αποτέλεσμα να συνδέεται οπωσδήποτε με συγκεκριμένη ειδικώς περιγραφόμενη συμπεριφορά (π.χ. απάτη, εκβίαση) δεν είναι ιδιαίτερα εναργής στην ελληνική επιστήμη, όπως αντίθετα στη γερμανική, πλην όμως έχει ιδιαίτερη σημασία ιδίως για τα περιβαλλοντικά αδικήματα. Όπως προκύπτει από το άρθρο 2 της Οδηγίας 2008/99/EK και αντίστοιχα τα άρθρα 2 και 6 παρ. 1 του Ν. 4042/2012, **ποινικοποιείται μόνο η διά «παράνομου» συμπεριφοράς πρόκληση ρύπανσης ή υποβάθμισης**, ήτοι η συμπεριφορά πρέπει να παραβαίνει τις διατάξεις της περιβαλλοντικής διοικητικής νομοθεσίας που απαριθμούνται ρητά, **όχι δε και η πρόκληση ρύπανσης ή υποβάθμισης διά συμπεριφορών μη**

«παράνομων» κατά την έννοια των άρθρων 2 του νόμου και της Οδηγίας.

Στις δύο πρώτες παρ. του άρθρου 28 ο νόμος περιγράφει πάντως όσο πιο ρητά γίνεται μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, η οποία προκαλεί αιτιωδώς μια μεταβολή στον εξωτερικό κόσμο, χρονικά και χωρικά διακεκριμένη αυτής, δηλαδή ένα αποτέλεσμα υπό την τεχνική/νομική έννοια της θεωρίας περί ειδικής υπόστασης. Εξίσου εναργώς προκύπτει τούτο και από τον νομοθετικό ορισμό της υποβάθμισης, η οποία συνίσταται σε **«μεταβολή στο περιβάλλον»**. Δεδομένου ότι η υποβάθμιση περιγράφεται στο νόμο ως έννοια γένους ως προς τη ρύπανση, τούτο ισχύει κατά λογική αναγκαιότητα και για την τελευταία.

Η έννοια της ρύπανσης και της υποβάθμισης, υπενθυμίζω ότι ορίζεται στο νόμο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 2 του Ν. 1650/1986 **ρύπανση** είναι «η παρουσία στο περιβάλλον ρύπων, δηλαδή κάθε είδους ουσιών, θορύβου, ακτινοβολίας ή άλλων μορφών ενέργειας, σε ποσότητα, συγκέντρωση ή διάρκεια που **μπορούν να** προκαλέσουν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία, στους ζωντανούς οργανισμούς και στα οικοσυστήματα ή υλικές ζημιές και γενικά να καταστήσουν το περιβάλλον ακατάλληλο για τις επιθυμητές χρήσεις του». Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 4 του Ν. 1650/1986 **υποβάθμιση** είναι «η πρόκληση από ανθρώπινες δραστηριότητες ρύπανσης ή οποιασδήποτε άλλης μεταβολής στο περιβάλλον, η οποία **είναι πιθανό να** έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικολογική ισορροπία, στην ποιότητα ζωής και στην υγεία των κατοίκων, στην ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά και στις αισθητικές αξίες». Ειδικότερη μορφή της ρύπανσης είναι η **μόλυνση** που ορίζεται στο άρθρο 2 παρ. 3 του ως άνω νόμου ως η μορφή ρύπανσης που χαρακτηρίζεται από την παρουσία παθογόνων

μικροοργανισμών στο περιβάλλον ή δεικτών που υποδηλώνουν την πιθανότητα παρουσίας τέτοιων μικροοργανισμών.

Εξάλλου, πολλές από τις έννοιες που περιλαμβάνουν οι ανωτέρω ορισμοί ορίζονται επίσης με τη σειρά τους στο άρθρο 2 του Ν. 1650/1986, όπως το: *Οικοσύστημα η Υγεία, η Οικολογική ισορροπία και οι Ουσίες.*

Το ερώτημα που αναδύεται είναι εν προκειμένω ποία είναι η φύση του αποτελέσματος αυτού. Όπως γνωρίζουμε από τη θεωρία περί ειδικής υπόστασης, αποτέλεσμα υπό τεχνική νομική έννοια περιλαμβάνουν μόνο οι ειδικές υποστάσεις των εγκλημάτων βλάβης και των εγκλημάτων συγκεκριμένης διακινδύνευσης ή κινδύνου. Στην πρώτη περίπτωση πρόκειται για βλάβη του υλικού αντικειμένου που ενσαρκώνει το έννομο αγαθό, ενώ στη δεύτερη για τη θέση του σε μία κατάσταση κινδύνου.

Ως γνωστόν, κατά την νεότερη και κρατούσα **οικολογική αντίληψη** από τις ποινικές διατάξεις του Ν. 1550/1986 προστατεύεται το κοινωνικό-υπερατομικό έννομο αγαθό «περιβάλλον». Μια ακραία οικολογική αντίληψη, που αφαιρεί από τον ερμηνευτικό ορίζοντα πλήρως τον παράγοντα άνθρωπο δεν είναι ορθή, διότι σκοπός του ποινικού δικαίου του περιβάλλοντος δεν μπορεί να είναι η απόλυτη προστασία του περιβάλλοντος, όπως λ.χ. της ζωής, αλλά η επίτευξη της **πρέπουσας ισορροπίας ανάμεσα στην οικολογία και στην οικονομία**, ώστε αφενός να μην τίθενται υπέρμετροι φραγμοί στην οικονομική ανάπτυξη, αφετέρου να προλαμβάνονται και να καταστέλλονται «οι κερδοσκοπικές εκτροπές της οικονομικής δραστηριότητας εις βάρος του περιβάλλοντος». Η απολυτοποίηση της προστασίας του περιβάλλοντος δεν συμβιβάζεται άλλωστε με την αποδοχή της ύπαρξης «νόμιμης ρύπανσης», δηλ. των αναγκαίων για την οικονομική και βιομηχανική ανάπτυξη προσβολών του περιβάλλοντος, που καλύπτονται από τις

οικείες διοικητικές διατάξεις και τις κατ' εξουσιοδότηση αυτών εκδιδόμενες κανονιστικές και ατομικές διοικητικές πράξεις.

Ορθότερη είναι λοιπόν μια **μετριοπαθής οικολογική αντίληψη**. Το «περιβάλλον» είναι ένα **λειτουργικό έννομο αγαθό**, υπό την έννοια ότι έχει μεν αυταξία, η οποία όμως *απορρέει και εκτείνεται* μέχρι του βαθμού που επιτελεί τις λειτουργίες του για την υπέρτατη αξία της συνταγματικής τάξης, την ανθρώπινη, τόσο στο παρόν όσο και σε μελλοντική προοπτική (δηλ. για τις μέλλουσες γενεές), χωρίς ωστόσο αυτό να αναιρεί την αυτοτελή ποινική προστασία του. Αυτή η εκ των λειτουργιών του συναγόμενη αξία του εννόμου αγαθού «περιβάλλον» συνεφέλκεται και ένα σύστοιχο εννοιολογικό περιεχόμενο της προσβολής του, βλάβης ή διακινδύνευσης. Κατέστη δε εναργέστερη διά της ανάδειξης της προστασίας της βιοποικιλότητας ως κεντρικού άξονα του περιβαλλοντικού δικαίου εν γένει, αλλά και ειδικά του ποινικού κυρωτικού μηχανισμού του από το Ν. 3937/2011. Έτσι ιδιαίτερη ερμηνευτική αξία αποκτά η έννοια της **βιοποικιλότητας** και συγκεκριμένα ο ρητός νομοθετικός στόχος της επίτευξης ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης της βιοποικιλότητας, στην οποία περιλαμβάνονται οι οικότοποι και τα είδη χλωρίδας και πανίδας και άλλων ομάδων οργανισμών, ιδίως εκείνα που χαρακτηρίζονται ως σημαντικά, σπάνια ή απειλούμενα.

Η άποψη που κυριαρχεί στο στρατόπεδο των οπαδών της **οικολογικής αντίληψης** υποστηρίζει ότι τα εγκλήματα της ρύπανσης ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος, που προβλέπει το άρθρο 28 §§ 1, 2 εδ. α' είναι **εγκλήματα βλάβης του περιβάλλοντος**. Μία άλλη σημαντική μερίδα της θεωρίας υποστηρίζει ότι πρόκειται για **εγκλήματα αφηρημένης-συγκεκριμένης ή δυνητικής διακινδύνευσης**, επειδή ο κίνδυνος

προβλέπεται εμμέσως, δηλ. μέσω της περιγραφής των πράξεων προσβολής του περιβάλλοντος, «ως δυνάμενος να προκύψει».

Εν προκειμένω όμως, η επικινδυνότητα δεν αναφέρεται στην εγκληματική συμπεριφορά, αλλά είναι μια ιδιότητα του εγκληματικού αποτελέσματος. Ορθότερη είναι λοιπόν η θέση ότι **το αποτέλεσμα της ρύπανσης ή υποβάθμισης είναι ένας κίνδυνος**, ότι πρόκειται δηλαδή για **εγκλήματα συγκεκριμένης διακινδύνευσης**. Ο κίνδυνος προϋποθέτει πλήρωση κάποιων από τους όρους που απαιτούνται για την επέλευση της βλάβης, ώστε κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων (και χωρίς παρέμβαση τρίτου) να καθίσταται πιθανή ή βέβαιη η πραγμάτωση και των λοιπών. Από μια απλή ανάγνωση των νομοθετικών ορισμών του άρθρου 2 του Ν. 1650/1986 προκύπτει ότι δεν περιγράφουν μια επικινδυνότητα της συμπεριφοράς του δράστη, η οποία με την παράβαση των διοικητικών διατάξεων και πράξεων είναι δεδομένη, αλλά προσδιορίζουν ειδικότερα την ασυνήθιστη, μη κανονική κατάσταση, που μπορεί ανά πάσα στιγμή να εξελιχθεί σε βλάβη όσον αφορά το έννομο αγαθό περιβάλλον, καθώς ήδη έχουν αρχίσει να συντρέχουν κάποια εμπειρικά δεδομένα-όροι της, όπως λ.χ. η παρουσία στο περιβάλλον ρύπων κ.λπ., οι οποίοι είναι οι αναγκαίοι αιτιακοί όροι σταδιακής εξέλιξης προς τη βλάβη.

Μπορεί μάλιστα η παρουσία ρυπογόνων ουσιών στο περιβάλλον να μην συνιστά καν ρύπανση ή υποβάθμιση του περιβάλλοντος κατά το Ν. 1650/1986, αν δεν επέρχεται ο ανωτέρω κίνδυνος βλάβης του, ο οποίος συναρτάται ρητώς από το νόμο με το είδος, την ποσότητα κ.λπ. των ρύπων.

Η **βλάβη του περιβάλλοντος**, η οποία δεν απαιτείται μεν για την στοιχειοθέτηση της υπό κρίση υπόστασης και με την οποία απλώς **αποπερατούται ουσιαστικώς το αδίκημα**, προκύπτει ήδη από τους ορισμούς της ρύπανσης και της υποβάθμισης και ανταποκρίνεται εν γένει

στον λειτουργικό χαρακτήρα του εννόμου αγαθού. Βλάβη υπάρχει όταν το περιβάλλον δεν μπορεί να επιτελέσει τις λειτουργίες του για τον άνθρωπο: Βλάβη είναι η επέλευση αρνητικών επιπτώσεων στην υγεία, στους ζωντανούς οργανισμούς και στα οικοσυστήματα ή υλικών ζημιών και γενικά η κατάσταση ακαταλληλότητας του περιβάλλοντος για τις επιθυμητές χρήσεις του· η επέλευση αρνητικών επιπτώσεων στην οικολογική ισορροπία, στην ποιότητα ζωής και στην υγεία των κατοίκων, στην ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά και στις αισθητικές αξίες αντίστοιχα. Με την θέση αυτή ο ορισμός της ρύπανσης ευθυγραμμίζεται απόλυτα με εκείνον του Ν. 743/1977 για τη θαλάσσια ρύπανση, αφού σε αμφότερους η γενική έννοια της βλάβης του περιβάλλοντος συνίσταται στο ότι αυτό έχει καταστεί ακατάλληλο για τις επιθυμητές χρήσεις του. Η εισαγωγή των εννοιών της «περιβαλλοντικής καταστροφής» και της «περιβαλλοντικής διατάραξης» από το νέο άρθρο 28 παρ. 3 Ν. 1650/1986, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 7 παρ. 3 Ν. 4042/2012, ως περαιτέρω αποτελεσμάτων από τα οποία εξαρτάται η κατάφαση των διακεκριμένων παραλλαγών που προβλέπει, καταδεικνύει την ορθότητα της ανωτέρω άποψής μας. Με τις έννοιες **περιβαλλοντική διατάραξη** και **περιβαλλοντική καταστροφή** αποδίδονται ακριβώς οι δύο ανωτέρω μορφές που μπορεί να προσλάβει η βλάβη του περιβάλλοντος, ήτοι η προσωρινή ανακοπή ή διατάραξη των λειτουργιών που επιτελεί το περιβάλλον (μείωση της λειτουργικής χρησιμότητας) αφενός και η πλήρης ανακοπή τους (άρση της λειτουργικής χρησιμότητας) λόγω του ολικού αφανισμού του εκάστοτε περιβαλλοντικού στοιχείου αφετέρου.

Ωστόσο κατά την παγιωμένη πλέον νομολογία του Αρείου Πάγου η διάγνωση της επέλευσης του αποτελέσματος που προβλέπει η αντικειμενική υπόσταση του άρθρου 28 §§1,2 Ν. 1650/1986 δεν επαφίεται στον ποινικό δικαστή. Υπό το νομοθετικό καθεστώς που

ισχύει από το 2012 ο Άρειος Πάγος σταθερά νομολογεί ότι η ρύπανση και η υποβάθμιση πρέπει να διαπιστωθεί από αρμόδια όργανα με ειδικές επιστημονικές γνώσεις που διενεργούν και τους σχετικούς ελέγχους και εργαστηριακές εξετάσεις και η κρίση αυτή δεν αφήνεται στην αντίληψη του μέσου κοινωνικού ανθρώπου. Ενδεικτικά αναφέρω τις ΑΠ 911/2013, ΑΠ 913/2016, ΑΠ 696/2017.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι η πράξη, που πληροί τις προϋποθέσεις της περιγραφόμενης ειδικής αξιόποινης συμπεριφοράς στις ειδικές υποστάσεις των §§1,2 Ν. 1650/1986 πρέπει να **συνδέεται αιτιωδώς με το εγκληματικό αποτέλεσμα** της ρύπανσης ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος. Επίσης το εγκληματικό αποτέλεσμα πρέπει να είναι **αντικειμενικώς καταλογιστό** στην συγκεκριμένη αξιόποινη συμπεριφορά, υπό την έννοια ότι μόνον η ειδικώς αυτή περιγραφόμενη στο νόμο συμπεριφορά θέτει έναν ανεπίτρεπτο κίνδυνο, ο οποίος πραγματώνεται διά της επελεύσεως του αποτελέσματος. Συνεπώς το ως άνω αποτέλεσμα πρέπει να αποτελεί πραγμάτωση αυτού ακριβώς του ανεπίτρεπτου κινδύνου, τον οποίο στόχευε να αποσείσει η διοικητική διάταξη.

Γ. Επίλογος

Επιλογικά θα ήθελα να μοιραστώ μαζί σας τις εξής de lege ferenda σκέψεις για την ποινική προστασία του περιβάλλοντος. Αναρωτιέται κανείς τι απομένει άραγε για το διαγνωστικό καθήκον του ποινικού δικαστή, όταν η αξιόποινη συμπεριφορά του περιβαλλοντικού εγκλήματος εξαρτάται απόλυτα από τις κρίσεις της διοίκησης και το αξιόποινο αποτέλεσμα από την κρίση των ειδικών, πάλι, οργάνων της διοίκησης. Η απόλυτη εξάρτηση του ποινικού δικαίου από τις διοικητικές

διατάξεις και τις κρίσεις της διοίκησης είναι δείγμα της ανωριμότητας του ποινικού δικαίου του περιβάλλοντος, που ισχύει στη χώρα μας. Ο νομοθέτης φαίνεται ότι φοβάται να αφήσει στον ποινικό δικαστή τη διακριτική ευχέρεια να κρίνει επί του αξιοποίνου της προσβολής του περιβάλλοντος προ του κινδύνου να τεθούν κωλύματα στην επιχειρηματικότητα και την οικονομική ανάπτυξη. Πάντως υπό συνθήκες ωριμότητας το περιβαλλοντικό ποινικό δίκαιο πρέπει *de lege ferenda* να ακολουθήσει το δρόμο της απεξάρτησης από τις διοικητικές διατάξεις και πράξεις.